

**Hat hét Helsinkiben a Vailla Vakinaista Asuntoa Ry vendégeként
a Leonardo da Vinci program támogatásával**



Készítette: Köves Ferenc
2011

Bevezető

2011.05.07-2011.06.18. között 6 hetet tölthettem Helsinkiben a VVA Ry nevű finn civil szervezetnél, abból a célból, hogy tapasztalatokat szerezzek arról, hogy milyen megoldásokat alkalmaznak a tartós hajléktalanságban élők megsegítésére. Az ott-tartózkodásom alatt lehetőségem volt részt venni egy jelentős civil szervezet munkájában, valamint más, egyházi, és önkormányzati működtetésű intézmények életébe is betekintést nyerhettem.

A 6 hét alatt nem csak a hajléktalan ellátással kapcsolatban szerezhettem információkat, hanem az engem különösen érdeklő témába, a drogfogyasztókkal végzett munkába is betekintést kaptam, 2 drogosokkal foglalkozó szervezet munkájának megismerésével.

Jelen beszámoló első felében Finnországgal és Helsinkivel, valamint a hajléktalansággal és a drogfogyasztással kapcsolatos információk, adatok találhatóak. A második rész tartalmazza a 6 hét beszámolóját, a meglátogatott intézmények bemutatását időrendben. A harmadik rész a személyes benyomásaimat, véleményemet foglalja össze.

I. A fogadó ország, és a hajléktalansággal kapcsolatos adatok rövid ismertetése:

Finnország a világ egyik legészakibb országa: Észak-Európában, a 60. és 70. szélességi kör között, a Balti-tenger partján fekszik. Területét tekintve Európa 6. legnagyobb országa: háromszor akkora, mint Magyarország.

Az ország éghajlatára az évszakok jól elkülöníthető rendje jellemző: havas, fagyos tél, rövid tavasz, meleg, de rövid nyár és felhős, esős ősz. Az időjárást egymást gyorsan váltó frontok alakítják, amelyek gyakran hoznak esőket. Az éghajlatot kontinentális és óceáni tényezők befolyásolják, ebből adódóan az átlaghőmérséklet 6-10 fokkal meghaladja a Finnországgal azonos szélességi körön fekvő országok átlaghőmérsékletét.

A finnek 80 százaléka városokban, vagy azok vonzáskörzetében él. A belső migráció az ország déli területeire az elmúlt években növekedett. Bár Helsinki lakosainak száma csak 561 000 fő (2005-ös adat), a főváros környékén lakik az ország népességének egyhatoda. A főváros közelében fekvő Espoonak 232 000, Vantaanak 187 000, Kauniainennek pedig 8 500 lakosa van. Közép-Európa nagyvárosaihoz viszonyítva a finn főváros környéke és a többi város általában kicsi és laza szerkezetű. A finnekről azt tartják, hogy fél lábbal még az erdőben vannak, így aztán a belvárosban élők is elvárják, hogy parkok, kocogó- és sífutópályák legyenek lakóhelyük közelében. Nagyobb finn város még Tampere (200 000 lakos), Turku (175 000 lakos) és Oulu (126 000 lakos). 2006 elején 431 település volt az országban, ebből a városok száma 114.

Hivatalos nyelve a finn és a svéd. A lakosság kb. 6%-a svéd.

Finnország hétszáz éven keresztül (a 12. századtól 1809-ig) Svédország részét képezte, majd az Orosz Birodalom részeként, autonóm nagyhercegséggé vált. 1917-ben kikiáltotta a függetlenségét. Az államformája azóta köztársaság. Az egykamarás parlament 200 képviselőt számlál, akiknek mandátuma négy évre szól.

A II. világháború idején jelentős területeket veszített. Ezek egy részén szervezték meg szovjet Karéliát, más részét a leningrádi, illetve a murmanszki területhez csatolták. A II. világháború után Finnország ütközőzóna volt a Szovjetunió és a nyugati országok között. Belső társadalmi rendjében nyugati mintát követett, de katonailag kiszolgáltatott volt a Szovjetunióknak. A Szovjetunió összeomlása után Finnország is önállóan választhatta meg fejlődésének útját és 1995-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. 2002-ben az elsők között tért át az euró használatára.

Finnország öt tartományból (lääni, läänit vagy län) és egy autonóm tartományból (itsehallinnollinen maakunta/självstyrannde landskap) áll. A tartomány az Államtanács fennhatósága alá tartozik; ez a rendszer szinte semmit nem változott létrehozása (1634) óta.

A hat tartományban 431 önkormányzat (2006) és 20 régió található.

A parlamenti pártok: a Finn Központi Párt (Kesk. – Suomen Keskusta – parasztpárt), Finn Szociáldemokrata Párt (SDP – Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – szociáldemokraták), Nemzeti Koalíció (Kok. – Kansallinen Kokoomus), az "Igazi Finnek" (PS – Perus Suomalaiset – igazi finnek) és a Finn Baloldali Szövetség (VAS – Vasemmistoliitto, Zöld Szövetség (Vihreä liitto), Svéd Néppárt (Ruotsalainen kansanpuolue) Kereszténydemokrata Párt (Kristillisdemokraatit).

Az ország ma fejlett, korszerű és versenyképes gazdasággal rendelkezik, a távközlési berendezések gyártása terén pedig világelső. Legfőbb kiviteli cikkek közé tartoznak a következő termékek: távközlési és gépipari berendezések, papíripari termékek, cellulóz és fűrészárúk, üvegárúk, rozsdamentes acél, kerámiaárúk.

Demográfiai adatok:

A finn népességnyelváltartás (Taskutieto 2009) szerint 2009 elején Finnországnak 5 326 314 lakosa volt. Az ország lakossága enyhe növekedést mutat, 2007 eleje óta kb. 50 ezerrel gyarapodott. A mai lakosok közül 4 844 047 fő, vagyis az összlakosság 91%-a finn anyanyelvűként van anyakönyvezve.

2010 októberében az álláskeresők száma 507 942 fő összesen. Ebből konkrétan munkanélküli 263 940 fő. A munkanélküli nők száma 103 429 fő, 25 év alattiak száma 28 403, a legalább 1 éve munkanélküliek pedig 56 790-en vannak (Employment bulletin of the Finnish Ministry of Employment and the Economy, October 2010).

Az ország GDP-je 110% az EU 27- -hez képest, ebből 26,5% -ot költenek jóléti kiadásokra. Érdekesképpen, a mi GDP-nk 63%-a az EU 27-nek, és 22,3%-ot költünk jóléti kiadásokra.

A hajléktalanok számát 1987 óta sikerült jelentős mértékben csökkenteni, köszönhetően a következetes kormányzati és NGO együttműködésnek, munkának. Kiépítették a szociális rendszert, amely a hajléktalanok számára is elérhető szolgáltatásokat biztosított, intézményeket hoztak létre. Mindezek eredményeként az 1987-es majdnem 19.000 főről 1997-re majdnem a felére, 11.000 főre csökkent a hajléktalanok száma. Jelenleg 8.000 fő alatt van a hajléktalanok száma, jellemzően Helsinkiben, és a nagyobb városokban koncentrálódva.

Finanszírozási érdekesség:

A Szerencsejáték Szövetség (RAY), amelyet civil szervezetek alapítottak 1938-ban, monopóliumot szerzett a szerencsejátékok területén, és egyben döntés született arról, hogy a nyereséget egészségügyi és szociális területre kell fordítani. Jelenleg a pénz elosztása állami feladat, pályázatok útján kerül kiosztásra a támogatás. A szervezetek működési költségeiből átlagosan 45%-ot finanszíroz a RAY, természetesen nagy a szórás, van olyan szervezet, ahol a támogatás eléri a 70 %-ot is.

Finn kormányzati program a tartósan hajléktalanok számának csökkentésére: 2008 – 2011.

(FINNISH GOVERNMENT'S PROGRAMME TO REDUCE LONG-TERM HOMELESSNESS 2008 – 2011, www.ara.fi)

2007. május 21-én a Finn Ministry of Environment összehívott egy tanácsadó testületet, hogy előkészítsenek egy cselekvési programot. Javaslatuk szerint törekedni kell arra, hogy a tartós

hajléktalanság 2011-re a felére csökkenjen, és 2015-ig teljesen megszűnjön.

A Finn Ministry of Environment 2007. október 17-én kijelölt egy munkacsoportot, hogy kidolgozza a programot. A küldetésük az volt, hogy minőségi és mennyiségi célokat valósítsanak meg a tartós hajléktalanságot illetően. A munkacsoport tagjai fontos szereplői voltak a hajléktalansággal összefüggő területeknek.

Ajánlásokat fogalmaztak meg, hogy miként is lehetne az új lakhatási és ellátási ügyosztályok és gyakorlatok, a szükséges befektetések, támogatások és eszközök segítségével megelőzni a hajléktalanságot, valamint hogy ennek az egésznek milyen becsült hatása lesz az állam gazdaságára. A csoport elfogadta (névtelenül megszavazva) a tartós munkanélküliséget csökkentő javaslatokat is. A finn parlament elfogadta a programot 2008. január 9-én.

A Finn Lakás-alap lakáspiaci felmérése értelmében 2006 novemberében kb. 7400 egyedülálló hajléktalan, és kb. 300 hajléktalan család volt az országban. Az előző hajléktalanságellenes programok (2001-2005) kb. 10.000-ról csökkentették 7500-ra a számokat, de a tartós hajléktalanok számát nem csökkentették. A legutóbbi információk szerint a hajléktalanok száma megnőtt 2007-ben a nagyobb városokban, pl. Helsinki, Espoo, Jyväskylä, Oulu, Kuopio, Joensuu, és a tartós hajléktalanság növekedéseinek is vannak jelei. A hajléktalanság főleg Helsinkire és környékére jellemző.

Egy 2007-es felmérés alapján Helsinki agglomerációs területén kb. 4000 egyedülálló hajléktalant, és 190 családot számoltak, ami az ország hajléktalanjainak több, mint fele. Csak Helsinkiben 3110 egyén és 140 család volt hajléktalan. A tartósan hajléktalanok számát országosan kb. 2500-ra becsülik, amiből 2000 (80%) él Helsinki környékén és 1500 (60%) magában Helsinkiben. Tartósan hajléktalannak azokat tekintik, akik hosszan, illetve krónikusan hajléktalanok, illetve azokat, akiknek féltő, hogy hajléktalanságuk hosszú távú lesz, mert a hagyományos ellátási megoldások esetükben rendre megbuknak, nem találkoznak az igényeikkel. A tartós hajléktalanság esélye jelentősen nő, ha a hajléktalanság az alábbiak közül egyvel vagy többel együtt jelenik meg: kontrollálatlan vagy rendszeres droghasználat, elmebetegségi problémák, neurológiai károsodás, erőszakra vagy bűnözésre való hajlam, börtönből frissen szabadulás, felhalmozott adósság. A tartós hajléktalanságot csökkentő program nem az összes, csak néhány hajléktalanra irányul, mégpedig a „hardcore” hajléktalanokra, és csak a 10 legnagyobb városi gócpontra összpontosul. Ezen belül is főleg Helsinkire.

A program a „lakhatás először” – elvre épül, mely szerint először a lakáskörülményeket kell rendezni és csak aztán jöhet minden más (egészség, munka, szociális kapcsolatok) szóba. Az, hogy az embernek van hol laknia, rögtön segíti a többi probléma megoldását is, pl. rendszerességre, felelősségre, helyes életvezetésre, célirányos tevékenységekre szoktat.

A program céljai:

- 1.) 2011-ig megfelelni a hajléktalanságot,
- 2.) hatékonyabb eszközök bevetése a hajléktalanság megelőzésére.

Célzott cselekvések a tartós-hajléktalanság csökkentésére:

A szervezett szállásokat sokkal inkább személyre kell szabni. Ugyanez vonatkozik a támogatói/ellátói hálózatra, a rehabilitációra, és az ellenőrzésre, után követésre. A lakhatás biztosításán túl sokszor hosszútávú támogatásra van szükség, hogy a hajléktalan visszataláljon a normalitásba. A tervek szerint a lakásmegoldások nagy része támogatott albérllet lenne: kicsi és olcsó lakások, éjjel-nappalos ellátó és támogató szolgálattal kiegészítve. A városok vezetői egyetértenek ezzel, mert egybevág az ő elképzeléseikkel.

Megelőzés:

Azon fiataloknak, akiknek tanulási, illetve munkahelyi problémái vannak – főleg a 25 év alattiakról van szó – nagy esélyük van arra, hogy kirekesztődjenek a társadalomból és a hajléktalanságba

sodródjanak. Potenciálisan belőlük lesznek tartós hajléktalanok. A statisztika szerint csak Helsinkiben 662 fő tartozik ide. Ezeknek a fiataloknak támogatott lakhatásra és mindenféle egyéb támogatásra van szükségük. Ehhez a feladathoz új típusú együttműködések szükségesek a különböző területek között, egyházak, üzleti szektor, és egyéb szervezetek bevonásával.

A programban megvalósítandó szolgáltatások, bérlemények ára magasabb az átlagosnál, mivel a hozzájuk kapcsolódó speciális szolgáltatások többletköltséggel járnak.

A program fő hatása:

A program csökkenteni fogja a tartós hajléktalanságot, még az aktuális kormányzati cikluson belül, mert egyrészt 1000-1200 új lakást von be a rendszerbe, másrészt egy jól működő egészségügyi, szociális és rehabilitációs szolgáltatást épít ki a leginkább rászorulóknak számára.

Ezeket túl, Finnország minden elképzelhető módon elkötelezi magát, hogy betartja és figyelemmel kíséri az idevágó nemzetközi szerződéseket a hajléktalanság csökkentésének érdekében.

A program segít jelentős megtakarítások elérésében, legyen szó direkt vagy indirekt költségekről. A szerhasználatot, mentális betegségeket kezelő intézményi ellátásokkal kapcsolatos költségek is jelentősen csökkenthetők a még intenzívebb, személyre szabott rehabilitációs, nem intézményes lakhatások és szolgáltatások alkalmazásával.

A program finanszírozásában részt vesz a kormány, az önkormányzatok, a szerencsejáték egyesület.

A finn állam és a segítő szervezetek komoly figyelmet szentelnek a hajléktalanok önálló lakáshoz juttatásának. Helsinkiben az elmúlt évben 1200 bérelhető lakás állt a hajléktalanok rendelkezésére (Homelessness Report, 2002). A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy például a szenvedélybeteg hajléktalanok utókezelése nincs megoldva a lakásproblémájuk rendezésével. Ezek a fiatalok speciális segítséget igényelnek, sokféle gondoskodást, állandó kapcsolatot a segítőkkel – náluk a lakáshoz jutás tehát nem a végső megoldás.

A finn alkotmány a lakáshoz való jogot alkotmányos emberi jogként rögzíti. A kormány célja a hajléktalanok számának csökkentése, a támogatások átgondolása és stabil lakbérek mellett megfelelő mennyiségű bérlakás építése. Más országokhoz hasonlóan Finnországban is elsősorban a fővárosban és más nagyvárosokban koncentrálódik a hajléktalan emberek többsége, míg vidéken sok az üresen álló ingatlan. A jóléti szolgáltatásokért a 431 önkormányzat felelős.

A 80-as években a kormányzat a hajléktalanság teljes megszüntetését tűzte ki célul. Teljesen megszüntetniük ugyan nem sikerült, de sikerült valamelyest visszaszorítaniuk: míg 1987-ben 19.000 hajléktalan embert, 2001-ben már csak 11.000 hajléktalant írtak össze. Közülük 5.000 fő szállón, 2.000 fő szabadban lakott, a többiek pedig más intézményekben vagy rokonoknál, ismerősöknél húzódtak meg. Finnországban is problémát jelent az intézmények bezárása, az intézményrendszer leépítése (pl. a pszichiátriai bennlakásos intézményeké). A szociális bérlakás-helyzet a magyarországinál jóval kedvezőbb: 57.000 igénylőből 1998-ban 11.000 fő, vagyis valamivel több, mint minden hatodik jelentkező jutott szociális bérlakáshoz. Az állami költségvetésbe is bekerült az a vállalás, hogy az elkövetkező 4 évben 1000 új bérlakást kell létrehozni hajléktalan személyek (egyének és családok) számára. Új lehetőségnek tekintik a jelenleg üresen álló, volt pszichiátriai intézmények lakóépületté való átalakítását. Puttonen tapasztalatai szerint a szociális bérlakás-építés önmagában nem tudja felszámolni a hajléktalanság problémáját, ha nem társul hozzá egyéb szolgáltatás-nyújtás, hiszen 1986 óta már 50.000 ilyen lakást utaltak ki, de a hajléktalanság (bár csökkent) még mindig létezik.

Egy, a nők és a hajléktalanság témakörében magyarul megjelent interjúban az alábbiakat olvashatjuk:

Finnország: férfi lakás nélkül, nő otthon nélkül

A felmérések szerint az 1990-es év a finn társadalomban recessziót hozott, ami a családok életében is érezhetővé vált. A finn állam nagyvonalúsága csökkent, s a változást elsősorban az egykeresős családok, a munkanélküliek, és a teljesen egyedülállók érezték meg. Itt is a férfiak

problémája a hajléktalanság. 1999-ben 10.000 hajléktalan volt Finnországban, főként Helsinkiben és környékén, 5 hajléktalanból 4 egyedülálló férfi (Avramov, 1999). Családi problémák, alkohol, válás – ezek a fő okok a férfiak esetében. A finn férfi azonban nem beszél ezekről a gondjairól, nem keres segítséget. Az esetek többségében a válás után a nők maradnak a közös otthonban. A gyerekes anyák előnyt élveznek a szociális lakások és a segélyek terén is, ez azonban, úgy tűnik, nem elegendő a hajléktalanság megszüntetéséhez (Karkkainen, 2001).

Drog, alkohol és a fiatal, egyedülálló nők

Finnországban 1999-ben 1800 nő volt hajléktalan, ebből 1200 Helsinkiben élt (Homelessness Report, 2002). A hajléktalanság a leggyakrabban a nők esetében is válással vagy az együttélés megszűnésével kezdődik. Szinte mindegy, hogy a nő hagyja-e el a közös lakást, vagy marad ott egyedül, egy idő után képtelen fenntartani azt, ezért kilakoltatják, s a következmény azonos. A szociális segélyért folyamodók 40 százaléka nő, akik lakbérelmaradás miatt kérnek leggyakrabban segítséget. Számos esetben azonban még ennél is súlyosabb okok vezetnek a hajléktalansághoz. A fiatalok legtöbbször drogproblémáik, antiszociális viselkedésük miatt kényszerülnek elhagyni szüleik házáat. A nők első lépésként ismerőseiknél, rokonaiknál próbálnak hajlékra lelni, vagy egyik kapcsolattól a másikig élnek. 1999-ben az egyedülálló nők 60 százaléka időszakosan az ismerőseinél lakott, ám a drogozás következtében hamarosan az utcára került. A függő nők azonban igyekeznek elkerülni a férfiakkal közös hajléktalanszállásokat, félnek a gyakori erőszaktól is. 2000 tavaszán Helsinkiben speciális szociális intézményeiben a 25 év alatti nők tették ki a jelentkezők felét. Leginkább drog, alkohol és prostitúció vezetett hajléktalanságukhoz (Karkkainen, 2001).

Megoldások

A finn társadalom nőpártisága, úgy tűnik, nem jelenti a nők valódi egyenlőségét, speciális igényeik kielégítését. A kutatások szerint a középkorú alkoholista férfi ugyan a legkevésbé támogatott csoport Finnországban, de a hajléktalan, egyedülálló, fiatal, drogos nő hasonló helyzetben érezheti magát. A kutatók szerint a finn nemi szerepmegosztás a „férfi lakás nélkül, a nő otthon nélkül” szlogen mögött nyilvánvaló. A férfiak a közgondolkodásban nem családhoz kapcsolódnak, férjként és apaként jelennek meg, a nők ugyanakkor az otthonhoz kötöttek, amely nélkül deviánsnak, morálisan kívülállónak tekintik saját magukat, és a társadalom is hasonlóképpen ítélkezik. Mindehhez hozzájárul a finn szociálpolitika rendszere is, amely az egyedülálló anyákat kiemelten támogatja, ám ez a pozitív megkülönböztetés nem terjed ki az egyedülálló nőkre, s főként nem a fiatal drogos nők lakáshelyzetére. A különleges házi segítő rendszer a finn nők egyenlő esélyeinek komoly sikerét jelenti. A közel 15 ezer államilag finanszírozott, főként nőket foglalkoztató gondozást, házi munkát segítő szolgáltatást az önkormányzatoknál megrendelhetik a rászoruló, megfizethető áron, ami lehetővé teszi a nők teljes idejű munkavállalását. Ez a rendszer azonban főként a családok és a családok nők helyzetét segíti (Simonen, 1990). Ugyanakkor a hagyományos nősztereotípiák is erősen léteznek a társadalmi kommunikációban, amint arról a finn kutatók is szólnak. *(Finnország és a nők – a választójogtól a jóléti államig és tovább, Bokor Judit interjúja Sinikka Mustakallio társadalomkutatóval. Esély, 1998/ 3/107-111).*

Helsinki:

Lélekszám: 568.000 fő, agglomerációval együtt kb. 976.000 fő.

Helsinkiben 2006-ban a felmérések szerint 3065 egyedülálló hajléktalan élt, ez majdnem fele a teljes létszámnak. 20%-uk nő, 5%-uk bevándorló, és 15%-uk fiatal (25 év alatti) volt.

A város létrehozott egy speciálisan hajléktalanokkal foglalkozó szociális irodát, az ASSO-t. Bár nem az összes hajléktalan jelenik meg ügyfélként az irodában, valamiféle képet így is alkothatunk

az adatokból. 2005-ben az ügyfelek mintegy 4%-a volt foglalkoztatott, 43%-a részesült munkanélküli ellátásban (és ez volt a fő bevételi forrása), 14%-a volt nyugdíjas, és körülbelül 5%-a tanult. Mintegy 30%-uk csak a szociális segélyt kapta (a garantált minimális bevételt). A legtöbb ügyfél csak alapfokú bizonyítvánnyal rendelkezett, szakképesítés nélkül. A valós munkaképességet viszont nehéz megbecsülni az adatokból, mivel az ügyfelek nagy részét korlátozza a munkavállalásban drog vagy alkohol problémája, mentális, vagy egyéb betegsége.

Az elmúlt években az államilag támogatott bérlakások száma nagyjából a felét tette ki az összes bérleménynek Finnországban. A jogszabályok szerint a bérlőket rászorultsági alapon választják ki. De mivel egyre több a „jó” bérlő, ezért az alacsony jövedelmű csoportok, köztük a hajléktalanok, egyre jobban kiszorulnak a támogatott rendszerből.

Helsinkiben a szociális iroda ajánl normál bérlakásokat hajléktalan ügyfelei számára. A cél, hogy mindenkinek tudjanak lakást biztosítani, aki önállóan szeretne élni. Természetesen támogatják az ügyfelet a továbbiakban is (Finland employment annual report 2007). Nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy ne szállóra kerüljön az ügyfél, hanem akit csak lehet, normál lakáshoz juttatnak. A városban léteznek alacsonyküszöbű szolgáltatások is droghasználóknak, hajléktalanoknak, ezek nagy részét civil szervezetek működtetik.

Egy 2004-2005-ös felmérés szerint a nagyjából 3000 főnyi hajléktalan populációból 95 fő aludt közterületen, vagy egyéb nem lakás céljára szolgáló helyen, vagy éjjeli menedékhelyen, 890 fő egyéb szállón, 385 fő intézetekben, 1900 fő pedig barátoknál, rokonoknál. Azt nem is kell kiemelni, hogy a finn éghajlati viszonyok esetében mit is jelent fedél nélkül tölteni a telet.

1996-2004 között országosan kb. 500 fő töltötte az éjszakát menedékhelyen folyamatosan (arra, hogy hány férőhellyel rendelkeznek összesen, nem találtam adatot). Ehhez képest a magyarországi adatok szerint („Február 3.” felmérés, 2010) szerint 3090 főt számoltak össze országosan, csak a közterületeken, ebből 1254 főt Budapesten. Ehhez érdemes tudni, hogy 1997 fő kapacitás áll rendelkezésre az éjjeli menedékhelyeken, amelyek a krízis időszakban gyakorlatilag telt házzal működnek.

További érdekességek a hazai ellátórendszerhez képest, hogy az ún. „outreach”, megkereső tevékenységek hiányoznak, alig pár helyen végeznek ilyen munkát, valamint, nincsenek családok szállók, miközben 3-400 család él hajléktalanként az országban, ennek a fele Helsinkiben.

Néhány mondat a droghasználatról: Finnországban, sok más EU tagállammal szemben, ahol a heroin a fő injektált drog, náluk az amfetamin (hazánkban is a heroin a fő intravénás drog). A finn felmérések a problémás amfetamin használók számát 12.000-22.000 fő között becsülték 2005-ben, ami kb. négyszerese volt a problémás ópiát használókéknak (EMCDDA Report 2010).

2007-ben 38, addiktológiai problémákra szakosodott egészségügyi tanácsadó központ volt az országban, elsősorban az 50.000 főnél több lakossal rendelkező városokban. A rendelkezésre álló adatok szerint az ügyfelek száma 2000-2004 között folyamatosan emelkedett, majd 2005-2006-ban 12.000 fő körül stabilizálódott. Ezzel együtt a cserélt fecskendők száma nőtt: 1,9 millió 2005-ben, 2,3 millió 2006-ban. (Magyarországon a kiadott fecskendők száma 392.336 db volt 2009-ben, lsd: 2010-es ÉVES JELENTÉS az EMCDDA számára, készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont). Tú és fecskendő a legtöbb gyógyszertárban vény nélkül kapható, akárcsak Magyarországon.

A fogadó szervezet bemutatása:

A szervezet neve: Vailla Vakinaista Asuntoa ry (Vva ry), azaz: „Állandó lakhatás nélkül”.

A szervezetet hajléktalanok alapították 1986-ban. A vezetőjük Juhanni Roiha (2006-ban elhunyt) volt, aki korábban alkoholista volt, de a megalakulás után nem ivott többé. Nagyon karizmatikus ember volt, még Finnország elnöknőjét is rávette, hogy személyesen jelenjen meg náluk, ezzel is demonstrálva, hogy fontosnak tartja a hajléktalanság felszámolását.

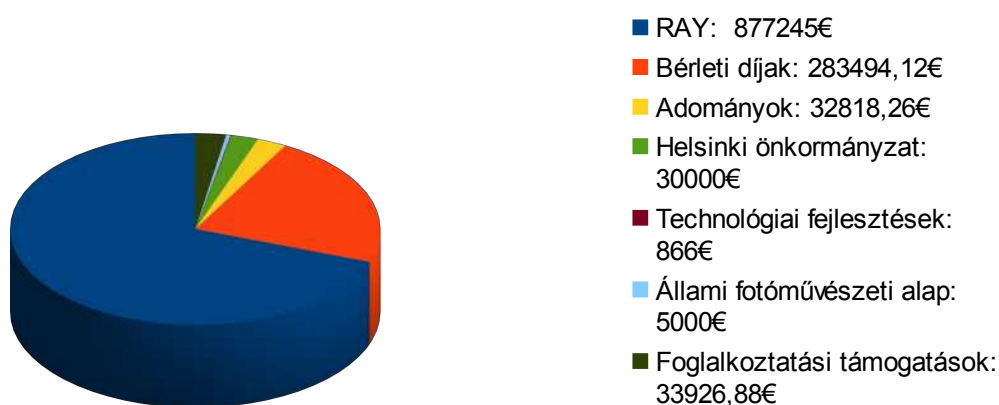
Küldetésük:

- Javítani mindazok életkörülményein, akik menedékhelyeken élnek.
- Társadalmi nyomásgyakorlás annak érdekében, hogy minden hajléktalan önálló lakhatáshoz jusson.

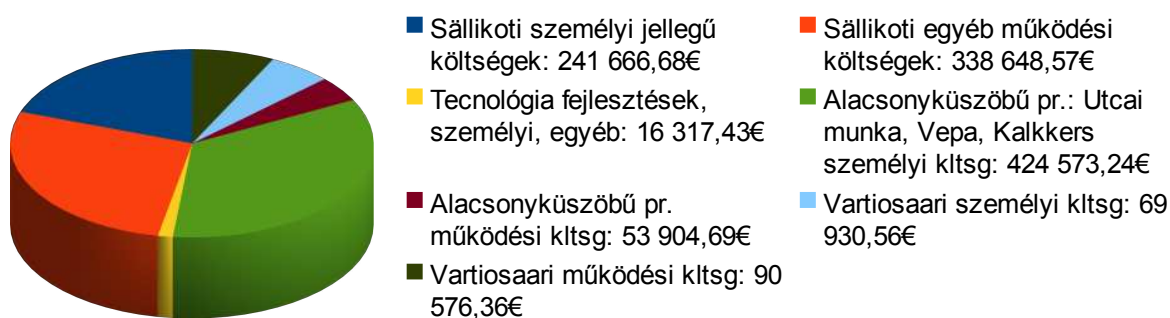
Filozófiájuk: Mindenki képes önállóan lakásban élni, ha léteznek megfelelő szállások, és ha megfelelő feltételeket és támogatást biztosítunk számukra. A lakhatás emberi és szociális jog, hiánya semmilyen indokkal sem fogadható el.

A szervezet finanszírozása 3 fő forráson alapul: a RAY, saját bevételeik, és kisebb részben Helsinki Város önkormányzata.

2010-ben a költségvetésük bevételi oldala az alábbiak szerint alakult:



Bevételek összesen: 1 233 903,67 € azaz megközelítőleg 335 621 798,24 Ft. Látható, hogy a fő bevételi forrásuk a Szerencsejáték Szövetség, ami a teljes bevételük 71 %-a körüli összegét adja.



A kiadások az alábbiak szerint alakultak: A kiadási oldalt megnézve látható, hogy a lakhatást biztosító szolgáltatások mennyivel drágábbak, mint az alacsonyküszöbű programok. A jóval több embert foglalkoztató, és több ügyfelet elérő programok teljes költsége alacsonyabb, mint a 4 embert foglalkoztató, és 27 férőhelyet biztosító intézményé.

Szervezeti felépítés, projektek (részleteiben lásd a tapasztalatok pont alatt):

1. Vva Ry iroda: Itt található az igazgatónöi irodája, a pénzügyesek, 3 szociális munkás irodája, és az általuk 1987 óta kiadott utcalap, az ASSUKKI magazin szerkesztése is itt folyik. Hetente nagy teamet tartanak, amin minden egység képviselteti magát.
2. Kalkkers Night Café: Alacsonyküszöbű hely, 1998-óta működik. Minden nap éjféltől reggel 7-ig tart nyitva. Mindenki igénybe veheti, iratokat nem kérnek. Nem csak hajléktalanoknak szól, hanem azoknak is, akik egyedül érzik magukat. A beengedés kamerával figyelt rendszeren keresztül történik. A hatóságokkal együttműködnek (mentő, tűzoltóság, rendőrség). Krízis-intervenciót is végeznek.
3. Meeting Point: Nappali melegedő, szintén alacsonyküszöbű, ugyanazon a helyen folyik a munka, mint ahol az Éjszakai kávézó, valamint az Arskan mosoda is található. A melegedőben tanácsadás, különböző programok szervezése folyik. Nyitva tartás: hétköznapi napokon napközben.
4. Sällikoti – Félutas ház : A RAY által finanszírozott 5 éves lakhatási projekt része. 27 férőhellyel rendelkezik, a cél, hogy az itt lakók saját lakhatással rendelkezzenek a projekt végére. A lakók jelentős része alkohol-, vagy droghatással küzd. 5 szociális munkás dolgozik a házban.(jelenleg, 2011-ben már csak 4, és nem szociális munkások)
5. Éjszakai busz – Utcái munka: nem járnak minden éjszaka, havonta 13-16 napot működik, este 9 órától reggel 7-ig.
6. VARTIOSAARI sziget és SOLDIS pihenőhely: Kikapcsolódásra és pihenésre alkalmas ház, amely áprilistól októberig van nyitva. Nem állandó lakhatásra szolgál, kizárólag relaxációs célra vehető igénybe. A hajléktalanoknak ingyenes a használata. Droghatás- és alkoholmentes terület.
7. Vepa Nappali melegedő: 2008-ban nyitott, ingyen tea, kávé, és étel várja a betérőket. A személyzet peerekből (sorstárs-segítőkből), valamint önkéntesekből áll.
8. Hajléktalanok Éjszakája: A Vva Ry szervezi minden évben október 17-én a hajléktalanok éjszakáját, amely országos mozgalommá vált.
9. ASSUKKI magazin: 1987 óta megjelenő utcalap, részben hajléktalanok szerkesztik. 2500 példányban adják ki, egyelőre negyedévente.

Az egyesület vezetősége 5 tagból, valamint az elnökből és 2 póttagból áll, akiket a tagság választ 1 évre. A jelenlegi elnök Kimmo Aaltonen.

A stratégiai döntéseket az elnökség, és az alapítvány igazgatója, Sanna Lehtonen hozza. Az operatív döntéseket és a mindennapi munkát az igazgató végzi. Az alacsonyküszöbű programokat Jussi Lehtonen koordinálja.

II. Tapasztalatok

1.hét

0. Központi Iroda

Meglátogattam a központi irodát, ami egy bérház egyik lakásában működik. A házban még van pár karitatív szervezet, de alapvetően magánszemélyek lakják. A környék viszonylag közel van a belvároshoz, viszont nem számít túl jó helynek, számos szexshop, és erotikus szolgáltatást kínáló intézmény van a környéken (bár gondolom van aki szerint ez pont ettől jó hely).



Projekt megbeszélés

Az iroda ad otthont az alapítvány vezetésének, az adminisztrációs munkákat is itt végzik, a különböző projektekkel kapcsolatos munkákat is itt intézik. Itt szerkesztik az utcalapot, az Asukki magazint. Amikor említettem, hogy Magyarországon is van hasonló, érdekelte őket, úgyhogy egy kedves kollégát

megkértem otthon, hogy szkennelje be az egyik számot, így meg tudtam mutatni nekik a magyar utcalapot.



Az Assuki magazin
főszerkesztője

1. VEPA- Nappali Melegedő – Meeting Point

Az első intézmény amellyel megismerkedtem, a Vepa névre hallgató egység volt. Időnként Meeting Point-ként is emlegetik, talán a nappali melegedő fogalom takarja a legjobban.

A Vepa minden hétköznapi reggel 7-8 között nyit, és nagyjából 13 óráig van nyitva. Azért nagyjából, mert a nyitvatartási idő az éppen ott dolgozóktól függően változhat. Ami számomra egészen érdekes volt, hogy 2 főállású dolgozója van jelenleg, s ők is érintettek voltak régebben. Az intézményt félíg-meddig önkéntes alapon működtetik olyan emberek, akik vagy maguk is hajléktalanok jelenleg is, vagy nemrég még azok voltak.



A Vepa Nappali Melegedő, előtte egy ügyfél biciklijé

Minden nap van reggeli, ezt általában adományokból oldják meg: péksütemények, vaj, gyümölcsök, kávé, tea. Kávé a nyitva tartás alatt folyamatosan van, mindenki kávézik egész nap.

Ebédet is kapnak a látogatók, ezt legtöbbször ott helyben főzik az ügyfelekkel közösen vagy hozatják, általában valami tápláló egytálétel, szinte mindig hússal.

A bevásárlást érdekesen oldják meg, van egy bankkártya a Vepa-ban, amit odaadnak az egyik látogatónak, aki elballag vele, és bevásárol.

Mosásra és zuhanyozásra is van lehetőség, bár amennyire én láttam, nem nagyon veszik igénybe.

Régebben Arska mosoda néven működött, most

egyszerűen csak a Vepa részeként lehet igénybe venni. Nemrég még itt működött a Kalkkers Éjszakai Kávézó is (értsd: éjszakai-”nappali melegedő”, bővebben majd később), de ettől az évtől az új helyet kapott, mindenki nagy öröme. (LSD Tar Ágnes beszámolója 2009-ből).

Egyéni esetkezelés a Vepa-ban nem történik, természetesen, ha valakinek olyan gondja van, amihez szakember segítségét kéri, akkor az ott dolgozó Ulla Pyyvaara a szárnyai alá veszi.



Ulla, és az ügyfelek

A betérők számítógépet is használhatnak, nincs korlátozva a hozzáférésük.

A Vepa - és az egész VVA RY - szolgáltatásainak filozófiája a nyitottságon és a könnyű hozzáférésen alapul. A nappali melegedőbe bármilyen állapotban be lehet menni, az agresszió az egyetlen kizáró ok. 30-40 fő a rendszeres látogatójuk, de egy időben maximum 10-12 ember szokott bent tartózkodni. A légkör nyugodt, családias, ez részben nyilván a méretének is köszönhető, hiszen egy kis intézményről van szó.

A héten az egyik nap a Vepa bezár, és külső helyszínen tart nyitva. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a régi utcás busz mint bázis

funkcionál egy parkolóban a vízparton, és amikor jó idő van, akkor a helyiek egyik kedvenc elfoglaltságát, kolbászsütést rendeznek itt hajléktalanok részvételével.



A régi utcás, most party busz

A buszt szintén hajléktalanok működtetik, ez nagyon jellemző a VVA Ry -re, minden programba igyekeznek a szolgáltatói oldalra is bevonni ügyfeleket.

Egy ilyenén én is részt vettem két, az alapítványnál gyakorlaton lévő tanulóval együtt. A szociális személyzet rajtunk kívül egy



Busz szerelés

emberből állt, aki egyszerre technikai, és szociális dolgozó is,

Juhanni Haapamaki. Az ügyfelek rögtön próbára is tettek, hogy ugyan segítsék már a busz szerelésében nekik egy kicsit. Be kellett mászni alá, és összekoszolni magam, nem volt nehéz...

Juhanni próbált kitalálni valamiféle alkotó tevékenységet az embereknek, most például egy kosárpalánkot szerettek volna összerakni, hát nem mondanám, hogy nagy elánnal dolgoztak volna rajta.

2. Vartiosaari sziget- SOLDIS Nappali centrum



Szemben a sziget, Juhanni fuvart intéz

A hely egy igazi rejtély, egy gyönyörű, fából épült villa egy kellemes szigeten, ami csak csónakkal közelíthető meg, és a tömegközlekedéstől is messze esik. A rejtély, hogy miért nappali centrumnak hívják.

Ugyanis egy olyan helyről van szó, ahol az alapítvány ügyfelei közül bárki, aki vállalja, hogy nem visz alkoholt, és nem fogyaszt a szigeten, tetszőleges hosszúságú időt tölthet. Ide elkísértem Juhannit, aki a koordinátora a szigetnek. Ő látja el élelemmel, hozza-viszi az embereket, valamint ő tartja a

keddenkénti megbeszéléseket is. A szigeten nincs személyzet, a lakók Juhanni látogatásait leszámítva egyedül vannak.

Jelenleg éppen építkeznek (bár ez állandó program), ez eléggé leköti az energiáikat. A feladatokat Juhannival közösen találják ki – leginkább Juhanni – majd összeszedik mi kell hozzá, ezt megvásárolják, és kezdődik a munka.

Ottjártamkor 7 fő lakott a szigeten, 2 fő kivételével 50 körüli, alkoholista munkásemberek. A 2 fiatalabb drogos volt.

Az előző évekhez képest újítás, hogy télen is használható vízvezetékrendszert építettek ki, mert az eddigi befagyott, így a szigeten való lakhatás nagyjából április és október között volt lehetséges.

Külön adományból építettek egy Makkara Kirkko, azaz Kolbász Templom nevű kis házat, kizárólag kolbászsütésre, grillezésre. A központi villa épületen kívül több lakóépület is található a területen, ezek nagy része jelenleg üresen áll.



A Makkara Kirkko

Visszakanyarodva az elejéhez, én inkább rehabilitációs, reszocializációs központnak hívnám, ahol a drogmentes, önálló életvitelre készülhet az ügyfél, illetve kiszakadhat a szállók életéből.



A sziget központi épülete

3. Kalkers Yöllinen Kahvila – Éjszakai Kávézó



A megnyitó egy pillanata

Az ottjártamkor megnyitott kávézó estétől van nyitva reggel 7-ig, mosási és fürdési lehetőség van, a kávéért fizetni kell, ágyak nincsenek, csak asztalok, székek. Az egész intézmény be van kamerázva, és csak egy komoly biztonsági kapun lehet bejutni. Egy este 2 ember van szolgálatban. Értékmegőrző van.

A megnyitó nagyon érdekes volt, 2 parlamenti képviselő is beszélt, valamint az illetékes minisztériumból is volt egy államtitkár, valamint a városvezető helyettese is tiszteletét tette. A hivatalos megnyitón beszélt egy hajléktalan ember is, nagyon pozitívan fogadták. A megnyitó



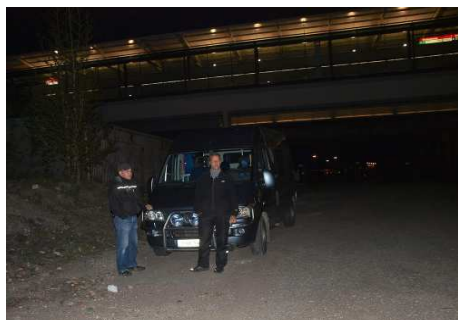
Az Éjjeli melegedő

végén az ügyfeleknek is megnyitották a kaput, így egészen vegyes társaság alakult ki a hajléktalanok, parlamenti képviselők, szakemberek részvételével.

2.hét

4. Yökiitaaja - Éjszakai Busz - Denevér

Erre a hétre főleg az utcai munka kísérése volt betervezve, több éjszakát is az utcásokkal töltöttem. A projekt 2006-ban egy normál méretű busszal indult, azonban az öreg volt, gyakran elromlott, az utcás kollégák elmondása szerint pedig a másik fő gond pont a mérete volt, ami miatt a kisebb utcákba gyakorlatilag nem tudtak behajtani vele. Először azt tervezték, hogy eladják, majd mégis megtartották, rendezvénybuszként is szolgál jelenleg.



A Denevér nevű utcás busz és a 2 kolléga bevetésen

A mostani utcás autót 2009 elején vásárolták, a RAY és egy Fortum nevű magáncég támogatásával működik.

2 fővel működnek, ez az összes utcai munkás.

Havonta 155 órát dolgoznak, a beosztást ők készítik, este 21-től reggel 7-ig tart a szolgálat. A megkereső és alacsonyküszöbű programok vezetője Juusi Lehtonen, aki a Sällikoti ház

vezetője is egyben.

A busz 1 hónapban 13-16 éjszakát megy. Ebből Espoo-ban (ez Helsinki egyik elővárosa), külön szerződés alapján havi 5 ügyeletet adnak. Az utcai munkát klasszikusan a hajléktalanok által kedvelt helyek meglátogatásával végzik, gyakorlatilag egész éjjel cirkálnak a városban, a központi pályaudvartól a város széli területekig bezárólag. A velük töltött napok alatt élő hajléktalannal nem nagyon találkoztunk, illetve láttunk a városban kószálni néhányat, de velük nem akartak beszélni a kollégák.



Konténerlakás

Felkerestünk viszont 2 román és bolgár roma tábor is, akik egy külső, de még a belvárostól nem túl messze eső ipari területen táboroztak. (A külföldi romák jelenléte nagy visszhangot kap a sajtóban, de nem nagyon tudnak a problémával mit kezdeni,



Az egyik roma tábor sátrai

hiszen uniós állampolgárok. Részben a romák befogadása

miatt akarják kilakoltatni a Satama Sosiaalikeskus / Satama Szociális Központ nevű squat házat is, akik áramot biztosítanak az egyik nagyobb roma tábornak. Az első esték egyikén bele is futottam a városban egy ezzel kapcsolatos demonstrációba, ahol kicsit tudtam beszélgetni a résztvevőkkel erről.)

Az utcás kollégák kifejezetten ellenségesen állnak a külföldi hajléktalanok jelenlétéhez, ki is jelentették, hogy nekik a finn hajléktalan az első.

Az éjszakai cirkálás során meglátogattuk az elővárosokat is, mint Espoo, Vaanta, ezeken a helyeken gondosan berendezett hajléktalan lakokat találtunk az erdős részeken – ezekből jó sok van Helsinkiben és az elővárosokban.

A kollégák (Vesku és Tuumpi) szerint kb. 80-100 főre tehető azon emberek száma, akik közterületen, vagy általuk épített menedékekben töltik az éjszakákat. Azt is elmondták, hogy a sátorozás, mint a romáké, ismeretlen itt, a helyi hajléktalanok masszív, télálló kuckókat készítenek maguknak.

Az utcára kivitt szolgáltatások hasonlóak mint nálunk, télen mindig van náluk szendvics, meleg ital, takaró, de ezeket nem osztogatják nyakló nélkül, az az elvük, hogy akit lehet, valamilyen ellátásba juttassanak.

Elég sokszor találkoznak pszichiátriai beteg ügyfelekkel, ilyenkor mentőt hívnak, ha nehezen kezelhető, esetleg rendőrt. Véleményük szerint az utcás ügyfeleik 80-85%-a pszichiátria beteg, vagy/és alkoholista.

Mivel kíváncsi voltam a rehabilitációra is, ezért, mivel mindketten dolgoztak korábban egy rehabilitációs központban, egyik este beugrottunk az ország egyik legnagyobb alkohol-drog elvonójára.

Itt vegyesen vannak férfiak és nők, bárki önként bejöhet, az ott tartózkodás ideje 7-14 nap. Gyakorlatilag kórházi osztályként működik, egészségügyi személyzettel, orvossal, szociális munkásokkal.

A méregtelenítés után továbbirányítják az ügyfelet ambuláns ellátásba, esetleg nappali kórházba.

Az utcás kollégák végzettsége egyébként szakápoló, és ez a szakma a szociális területen eléggé általánosnak mondható.

5. Nimi Ovesa – Név az Ajtón projekt

Az utcázás után megkérdezte az igazgatónő, hogy volna-e kedvem a héten még egy konferenciára is elmenni, amit ők szerveznek. Természetesen volt. A projekt neve ugyanaz, mint annak a

munkacsoportnak, melyet a kormány kért fel, hogy dolgozzanak ki programot tartós hajléktalanság felszámolására.

A konferencián 5 szervezet vett részt, akik a VVA RY-t kivéve fő profilként pszichiátriai beteg hajléktalansággal foglalkoztak.

A rendezvény fő tanulsága az volt, hogy az ügyfeleket sokkal komolyabban vonják be az érdekükben végzett munkába, mint nálunk, minden egyes intézményben kikérjük a véleményüket. A Magyarországon csak mostanában elindult tapasztalati szakértő státusz itt teljesen elfogadott és alapvető dolog.



Pszichiátriai betegek és szakemberek

Elsőként a mi intézményünk egyik tapasztalati szakértője, Reijo Pipinen beszélt, aki bemutatkozásként elmondta, hogy hogyan is került utcára válás után, és kezdett el inni. Jelenleg az egyik koordinátora a tartós hajléktalanságot csökkentő programnak, Helsinkin kívül 3 várossal tart munkakapcsolatot: Tamperével, Jyväskyläval, és Hyviakkaával. Elmondta, hogy a VVA RY mindig is az „először lakhatást” alapelvét szem előtt tartva dolgozott.

Aztán a HUS nevű szervezet Valo (Fény) projektjének koordinátora, Kriistina Kuusen beszélt arról, hogy az egyik legfontosabb feladat az érintettek érdek-képviselői csoportjának bevonása azzal a céllal, hogy fejleszthessék, javíthassák a tartósan pszichiátriai beteg páciensek ellátását. Majd felszólalt 2 pszichiátria beteg ügyfél is, és elmondták, hogy mennyire fontosnak tartják azt, hogy átadhassák a tapasztalataikat másoknak.

Kiemelték, hogy a projekten belül mennyire fontosak az alábbiak: otthoni látogatások, képzések a betegeknek, rendezvények a klub házban, sorstárs támogatás és sorstárs tanácsadás. Egyikük elmondta, hogy a szolgáltatásokat igénybe vevők a legjobb szakértők az adott témában.

Más ügyfelek is hozzászóltak, ők is az otthonukban történő felkeresést, segítséget emelték ki, mint a kezdetekben legfontosabb segítséget, volt aki elmondta, hogy nehéz hozzájutni a szolgáltatásokhoz, mivel az orvosok egy része nem terápiás, rehabilitációs programba irányítja a beteget, hanem csak gyógyszert ír fel. Persze volt olyan hozzászóló, aki elmondta, hogy 1970 óta beteg, és eddig mindig kapott segítséget amikor kért.

A következő bemutatkozó projekt egy Vaanta városában működő támogatott lakhatási és rehabilitációs egység volt, amely 2010 óta működik.

24 teljesen berendezett önálló apartmanjuk van, ahol vannak akik tartósan élnek, míg mások az önálló életvitelre készülnek. Mindenkinek egyéni rehabilitációs tervet készítenek, egyéni esetkezelés folyik, személyes tanácsadással. A munkájuk fő alapelve: „A lakóink a saját életük legjobb szakértői”. Minden héten 5 támogató csoport van. Az intézményben tilos a drog/alkohol fogyasztása. Minden lakónak 2 személyi segítője van, minden fél évben felülvizsgálják a rehabilitációs tervet. A lakók/bérlők a bevételük arányában fizetnek a szolgáltatásért. Közös programokat is szerveznek: mozi, főzés, zenélés. A visszajelzések számára van egy dobozuk.

A lakóknak komoly befolyása van arra, hogy milyen tevékenységek legyenek megszervezve az intézményben. Akik már kiköltöztek, szintén részt vehetnek a foglalkozásokon, és részt is vesznek közülük sokan. 7 fő dolgozik az intézményben, egyik vezetője a VVA RY volt „kisfőnöke”, Sari Piskonen.

Egy kérdésre, hogy mit gondolnak az intézményben folyó munkáról az érdekképviselők és a tapasztalati szakértők, a válaszuk az volt, hogy nagyon tetszik nekik az intézmény. Egy másik vélemény szerint, ez a rehabilitáció kicsit ellentétes az „először lakhatást” program alapelveivel.

A következő bemutatkozó szervezet a Klub Italot Ry (Klub-Házak Egyesület) volt. 950 tagjuk van. Itt is 2 pszichiátriai beteg beszélt a nehézségeikről.

Aztán egy felmérést ismertettek, hogy a tagok milyen segítséget igényelnek, és kitől szeretnék ezt megkapni: támogatást várnak a barátoktól, családtól, az anyagi támogatás is fontos, alapvető tanácsok az önálló életvitelhez: takarítás, bevásárlás, főzés, érzelmi támogatás, a lakásbérléshez támogatás.

A végén egy rövid vita kerekedett, hogy hány ember lehet állandó lakhatás nélkül Finnországban, Helsinkiben, itt elhangzott, hogy csak Helsinkiben 8000, és országosan 20.000- re tehető azok száma, akinek nincs állandó lakcíme/lakhatása. (Ez némileg ellentmond a kormányzati adatoknak, bár lehet csak terminológiai eltérés.)

A konferencia nagyon érdekes volt, bár szinkrontolmácsom nem volt, de ezúton is köszönet Arttunak a fordításért. Ami nagyon fontosnak tűnik, hogy nagyon nagy mértékben vonják be az ellátotti csoportokat az ellátás minden fázisába, már a megtervezéstől kezdődően, a gyakorlati megvalósításon át mindenbe. A rendezvényen a résztvevők legalább 25-30 %-a pszichiátriai beteg volt, ami nagyon jó arány, és szinte mindannyian érdemben hozzászóltak az elhangzottakhoz.

6. Kulcsgyűjtő kampány

A kampány lényege, hogy mindenki vigyen, vagy küldjön be kulcsot a szervezethez, ezzel is felhívva a figyelmet arra, hogy milyen sok finn embernek nincsen saját kulcsa a lakásához, irodájához stb. A kampány végén az összegyűjtött kulcsokból műalkotás készül, melyet elárvereznek majd. A kampány megtervezésében és megvalósításában egyaránt részt vesz egy Green Event nevű cég, amely az üzleti szektor számára csinál különböző kampányokat. Arra a kérdésemre, hogy miért teszik, azt mondták, nagyon fontosnak tartják a szolidaritást is, és azt a fajta munkát, amit a VVA Ry végez. A cég dolgozói önkéntesként vesznek részt a rendezvényeken, munkaidőn kívül. A fesztiválra például a cég egyik vezetője szállította a sátrat és egyéb eszközöket,



A kampány indulása, a sátor egy metró állomás előtt

míg egy másik munkatársuk az eseményen mint házigazda vett részt. Már a hét közepén elindult rádió- és egyéb média eseményekkel a VVA Ry új lakossági kampánya, ezen csak rövid ideig vettem részt, viszont a hétvégén volt egy rendezvény, a Kallio Kukki nevű mini fesztivál, 2



A kampánysátor a fesztiválon

színpaddal, koncertekkel, és néhány civil szervezet sátrával, standjával, közte természetesen a VVA Ry sátrával. A fesztiválon én is besegítettem a VVA sátrában és így első kézből tapasztalhattam, hogyan viszonyul az utca embere a kampányhoz. A sátorban kulcsokkal kapcsolatos ügyességi játékot is lehetett játszani, amit elég sokan meg is tettek, és kulcsot is sokan dobtak be a gyűjtő kosárba. Az érdeklődők túlnyomó része pozitívan állt a kampányhoz, sokan adtak elérhetőséget, egyéb információkat is szívesen várva.

7. Hajléktalan Infó

Egy érdekes kezdeményezés is indult nemrég: hajléktalan önkéntesek megkülönböztető mellényben – mint a turista rendőrség – a vasútállomáson, egyéb központi pályaudvarokon adnak tájékoztatást a vidékről Helsinkibe érkező hajléktalanoknak a szállásokról és egyéb lehetőségekről.

A projekt ötletgazdája egy sok évet utcán lehúzott hajléktalan ember volt.

3. hét

8. Sällikoti – Átmeneti szálló – „Először lakhatást” projekt.

A szálló a Helsinki Diakonissza Intézet egyik központjában kapott helyet.

A Diakonisszák 143 éves múltra tekintenek vissza, és meglehetősen széles problémakörrel foglalkoznak: a hajléktalanságtól, az oktatástól a drogfogyasztók rehabilitációján, ártalomcsökkentő programjain át egészen a bevándorlók problémaköréig.

A Diakonisszák egyik központjában (mely templom, iskola, konyha stb.) álló 7 emeletes épületben bérel a VVA RY 26 szobát.



A Sällikotinak is helyet adó intézmény

Az első napomon pont Olimpiát rendeztek a Diakonisszák, és ottjártamkor volt az eredményhirdetése, a Sällikoti lakói közül ketten is dobogós helyen végeztek. A díjkiosztó közben és után ingyen ételosztás volt, valamint a Sällikoti dolgozói



Az "Olimpia" eredményhirdetése

készítettek waffelt és kávé, ami ők pénzért árultak, ez az összeg a VVA perselyébe került a végén. Nekem is biztosítottak lehetőséget a sütésre, éltem is vele, még a hajléktalanok, illetve a Diakonisszák intézményeiben lakók is vásároltak az édességből.

A Sällikoti egy a RAY által finanszírozott 5 éves lakhatási projekt, amely az „először lakhatást” szellemisége alapján működik, így a magyarországi intézményekkel való összehasonlítás elég érdekes, csak nincs nagyon mivel. A programban résztvevő hajléktalanok az önkormányzattól is kapnak lakhatási támogatást, amennyiben a jövedelmi viszonyaik ezt indokolják. A lakók által fizetett bérleti díjakból, valamint a RAY pénzéből bérlik a lakásokat.

Az intézményvezető, Jussi Lehtonen elmondta, hogy az nagy gond Helsinkiben, hogy nincs elég bérlakás a piacon, és nem is épül elegendő, így nagyon magasak a lakásbérleti díjak. Nagyjából 600 eurónál kezdődik egy lakbér, a minimálbér pedig 1000 euró körül van. Ebből elég egyértelmű, hogy az alacsony jövedelműek könnyen bérlemény nélkül maradhatnak, amennyiben nem kapnak támogatást.



Jussi a főnök, egy szoba és a lakója

A 26 szobából 25 egyszemélyes, 1 pedig páros apartman, ami azt jelenti, hogy 2 szobából áll. Az egyedülállók számára biztosított apartmanok 20-30 négyzetméter közötti méretűek, a páros szoba kb. 40 négyzetméter. Minden szobában található



A Sällikoti egyik szobája

főzőfülke és vizesblokk, valamint fűstérzékelő, és beépített tűzoltó rendszer van az összes helyiségben.

Mindenkinek saját kulcsa van, a lift kizárólag elektronikus kártyával működik, a lakóké korlátozva van abban, hogy melyik szintre juthatnak el. Az épület többi részében a Diakonisszák által működtetett női részleg található.

Mosási lehetőség van, az alagsorban található a mosó és szárítógépekkel felszerelt helyiség, amelyet előzetes egyeztetés után használhatnak a lakók. Érdekesség, hogy a kliens, ügyfél kifejezéseket

kerülik, inkább bérlőnek nevezik a lakóikat.

A VVA-nak és a Diakonisszáknak itt nincs külön irodája, közösen használják. A tavalyi évhez képest csökkent a dolgozói létszámuk, jelenleg 4 fő dolgozik náluk, plusz az intézményvezető, aki csak kb. 1/3 állásban van itt, mivel a többi alacsonyküszöbű projektet is ő irányítja.

Diplomás szakember egyedül a vezető. A többiek ápoló, felsőfokú szociális szervező, illetve addiktológiai szakápoló végzettséggel rendelkeznek.

A munkaidő beosztásuk a következő: a hét minden napján 8-21 óra között 2 fő ad ügyeletet. Este nincsenek jelen, az esti szolgálatot megvásárolják a Diakonisszáktól. Az ügyelet alatt nem csak a saját ügyfelek problémáival foglalkoznak, hanem a Diakonissza részen lakó női ügyfelekével is nekik kell törődni. Természetesen, ha olyan gond van, amihez a Diakonissza saját embere kell, akkor áthívják őket. Az intézmény területén fegyveres biztonsági őrök is vannak, 24 órás szolgálatban.

A bekerülés módja: jöhetnek direktben az utcáról, illetve egyéb intézményből is. Akik intézményből jöttek, azok főleg a város által működtetett 50 fős, szinte küszöb nélküli menhelyről érkeztek. A menhelyen még rendes ágyak sincsenek, csak műanyag bevonatú matracok, reggel slaggal fertőtlenítenek, takarítanak. Alkoholt is fogyaszthatnak a bent alvók.

A jelentkezővel általában a vezető beszélget, ezután kerülhet be az illető. Lakhatási szerződést kötnek, amely mindkét fél jogait és kötelezettségeit tartalmazza. A Sállikoti projektnek sok elvárása nincs a lakó felé, fizessen időben, és az együttélés szabályait tartsa be.

A házirend gyakorlatilag annyiból áll, hogy a közös helyiségekben ne igyanak, ne dohányozzanak, ne legyenek agresszívek a többi lakóval és az ott dolgozókkal. Jussi elmondta, hogy eredetileg a szobában dohányzást is tiltja a házirend, de a lakók folyamatosan dohányoztak a szobában, ezért – mivel ebből nem volt baj sosem – hallgatólagosan engedélyezik.

A lakók szobáiba a legritkább esetben mennek csak be, rendszeres ellenőrzéseket, látogatásokat a szobákban nem tartanak. Saját apartmanját mindenki köteles tisztán tartani. Ez mondjuk nem valósul meg tökéletesen.

Szobaellenőrzések szinte kizárólag tűzvédelmi okokból történnek, ez 3-4 havonta következik be, ilyenkor a tűzoltóság emberével minden szobába bemennek és megnézik.

A Sállikoti lakói többségében 40 év feletti, még inkább 50 év feletti tartósan hajléktalan emberek. Néhány 40 év alatti lakójuk van, viszont ők is legalább 10 éve hajléktalanok.

Mind a fizikális, mind pedig a mentális állapotuk nagyon rossz, jelentős részük alkoholisták, és/vagy pszichiátriai betegek. Egy intravénás drogosuk van, ő amfetamint használ. Jussi elmesélte, hogy az első két évben 5 lakójuk halt meg, azóta viszont egy sem. Szoros kapcsolatban állnak az egészségügyi ellátással, mivel tényleg nagyon leromlott állapotban kerülnek be emberek hozzájuk. Sok a nyugdíjas is a lakók közt, sokuknak 25-30 év munkaviszonya is van, de még így is nagyon alacsony a jövedelmük.

Akik gyógyszert szednek, azok számára az irodában van lehetőség kérni, hogy a személyzet adagolja számukra.

A magyarországi értelemben vett egyéni esetkezelés itt ismeretlen fogalom. Gyakorlatilag senkivel nem készül semmiféle gondozási terv, megállapodás. A lakhatási idő nincs limitálva, elméletileg életfogytig is lakhatnak itt az emberek.

A lakók bármilyen állapotban jöhetnek-mehetnek, az irodába is sok esetben teljesen részegen jöttek be, és próbáltak beszélni a személyzettel.

Kirúgni az öt éves működésük alatt egy embert kellett, ő a nőket zaklatta.

Tanácsadás, támogatás csak akkor van, ha a lakó kifejezetten kéri, szociális munkát is csak akkor végeznek.

Az az alapfilozófiájuk, hogy senkit sem lehet absztinenciára kényszeríteni 10 vagy még több utcán töltött év után. Természetesen, amennyiben valaki igényli, eljuttatják a megfelelő terápiás intézménybe, de ez a működésük öt éve alatt elég ritkán fordult elő. A lakóik leginkább csak úgy elvannak.

Hetente 1 alkalommal van egy, a lakókkal közös étkezés, amikor valamelyik dolgozó főz valami tápláló egytálételt. Ezt az alkalmat kihasználva lakógyűlést is tartanak ilyenkor. A megjelenés nem

kötelező, de akit elérnek, annak szólnak. Ottjártamkor is volt a szerdai napon egy lakógyűlés, ahol az egyik lakó volt az elnök, ezen a lakók nagyjából 2/3-a vett részt, egy közös volt bennük, gyakorlatilag szinte mindenki atomrészegen jelent meg. Egy előző lakógyűlésen megszavazták, hogy ha valaki nem tud viselkedni, azt ki lehet küldeni, de erről is szavazással döntenek a jelenlévők. Jussi elmondása szerint ez elő is szokott fordulni. Most nem történt meg, bár egy részeg nő mindenhová elküldte a dolgozókat, és a társait is, elég durva hangnemben, mivel nem vihetett a neki járó egy desszertből kettőt. Az ingerküszöbük elég magas az itt dolgozóknak. A lakógyűlés egyébként elég rövid volt, az intézményvezető és a szociális kollégák elmondtak pár dolgot a szállóval kapcsolatban, a lakók kicsit ittasan, kedélyesen hozzátették a magukét, majd ennyiben maradtak. Az ebéd egyébként finom volt, bár nem kicsit meglepő volt a halleshez tejet ivó részeg hajléktalanok, és a szintén tejet ivó józan dolgozók látványa.



Lakógyűlés, tejjel és lazac levessel

A dolgozók is teamelnek hetente, ez sem hosszú, kb. 1 órás, de mivel esetvitel nincs, igazából nagyon sok megbeszélnivalójuk nem szokott lenni, maximum a lakók aktuális állapotát pörgetik át.

Jelenleg telt ház van, illetve 1 emberük eltűnt több mint 2 hónapja, és most kezdenek azon gondolkodni, hogy kiadják az apartmanját.

Az itt lakók, ha vállalják a józanságot, szintén igénybe vehetik a már említett Vartiosaari szigetet kikapcsolódásra és a józanság élmények a kipróbálására. Az egyik nap pont bejött egy részeg lakó az irodába, hogy ő szeretne menni, erre a válasz egy szonda volt, amit meg kellett fűjni. Nos nem 0 közelit mutatott. Ekkor megbeszélték, hogy

amíg ennyit iszik, addig az intézmény nem vállalhatja fel azt, hogy odamegy, és a hirtelen megvonástól rosszul lesz. Abban próbáltak megegyezni, hogy ha komolyan gondolja, akkor csökkentse a napi adagját, és visszatérnek a kérdésre később.

A szigeten egyébként szinte mindig tartózkodik valaki a szállóról, de olyan is van, hogy csak 1 napra, vagy 1 éjszakára ugranak ki.

A dolgozók minden éjszakára készítenek kávé, amit a lakók fogyaszthatnak. Ilyenkor, még este 9 előtt tudnak kicsit kötetlenül, irodán kívül beszélgetni a személyzettel, ha van rá igényük.

Létezik egy ártalomcsökkentő klubjuk is, a Vinkku (ez kannás bort jelent gyakorlatilag), de nem túl látogatott.

Pont az ott tartózkodásom alatt folytatott az intézményvezető tárgyalásokat az önkormányzattal a költségvetésről, és elmondta, hogy sajnos egy kicsit csökkenteni fogják a támogatásukat, 2-3 %-os mértékben. Nem örült ugyan, de azt mondta, hogy ez még tolerálható, nem okoz zavart a finanszírozásukban.

Megkérdeztem tőle, hogy mi a helyzet a családokkal, mivel tudomásom szerint családok szállójuk nincs. Elmondta, hogy a családokról az önkormányzatok gondoskodnak, és krízislakásba kerülnek. Utcán viszonylag kevés család él Finnországban. Kicsit viasz dologként említette, hogy ha a rendőrök gyerekes családot találnak az utcán, akkor szinte biztosra vehető, hogy rögtön elveszik a családtól, és gyermekvédelmi intézménybe kerül, ezt ő sem tartja jó megoldásnak.

9. Mobil Health Care Education Unit (Tűcsere Busz)

A tűcsere buszt szintén a Diakonisszák működtetik. A tűcsere mellett végeznek fenntartó kezelést methadon, és egyéb gyógyszerek segítségével, működtetnek detoxikáló egységet, ahol a rehabilitációra készítik fel a szenvedélybeteget, 24 órás tanácsadó telefonvonalat, járóbeteg ambulanciát, családok rehabilitációs programot, van egy drop in központjuk, laborjuk is van, tehát

gyakorlatilag a drogosok ellátásának minden fázisára létezik szolgáltatásuk, a korai eléréstől a reszocializációs programokig.

A mobil tűcserét 2003 októberében indították útjára Helsinkiben. Jelenleg egy újszerű, nagyon szépen átalakított Mercedes kisbusszal járnak. Városszerte 12 megállóhelyük van, egy héten 6 alkalommal működnek.



Minden nap 2 helyen lehet megtalálni őket, 16 és 20.30 óra között. Egy helyen 2 órát töltenek, és fél órájuk van átérni a másik helyre. Az egyetlen szünnap a péntek. A megállók könnyen elérhető helyeken vannak, közlekedési csomópontok közelében, ahol tömegközlekedéssel is elérhetőek.



A buszon a következő szolgáltatások vehetőek igénybe:

- tanácsadás
- HIV teszt- ez megvárható, kb. 15 perc.
- Hepatitis védőoltás
- tűk, fecskendők, fertőtlenítő kendők
- ügyintézés

2 fő dolgozik egy ügyeletben, az egyikük mindig ápoló, a másik változó végzettségű, amikor ott voltam, akkor éppen egy laboráns hölgy volt a másik ügyelő.

Egy embernek maximum 100 db tűt és fecskendőt adnak, mindig kizárólag veszélyes hulladék tárolására alkalmas műanyag dobozzal együtt, és így is várják vissza. Sok személyes adatot nem kérnek, a születési évet, a nemet, és egy becenevet, amivel regisztrálják. A regisztráció során a helyszínt, és az igénybe vett szolgáltatásokat rögzítik még.

A tavalyi évben nagyjából 294.000 db tűt és fecskendőt adtak ki, vissza pedig valamivel több mint 300.000 db-ot hoztak, az arányok hasonlóak a magyar tűcsere programok zöméhez, általában nálunk is magasabb a visszahozott injektorok száma, mint az elvitteké.

2010-ben 4600 látogatást regisztráltak, ez nagyjából 13 látogatás naponta, ami elég jelentősnek mondható. Amíg ott voltam velük a helyszínen, 2 ember cserélt, és egy telefonált, hogy megvárják-e, mert késni fog 15 percet. Nem várták meg, mondták neki, hogy a következő állomáson várják nagy szeretettel.

Elmondták, tavaly 162 HIV tesztet végeztek, ebből szerencsére csak 1-2 pozitív volt, ilyen esetben továbbirányítják az ügyfelet az egészségügyi ellátásba.

Sok vitájuk van a szomszédokkal néhány megállóhelyen, de igyekeznek mindent udvariasan megbeszélni.

Arra a kérdésre, hogy milyen kapcsolatban vannak a rendőrökkel, esetleg szokták-e az ügyfeleiket igazoltatni, a válasz határozottan nem volt, kifejezetten korrekt a kapcsolatuk, írásbeli megállapodásuk van, ezt a rendőrség a kezdetektől be is tartja.

A bevándorlók növekvő száma a tűcserében is követhető, megjelentek a nem finn ügyfelek is, akik közül jó páran illegálisan tartózkodnak az országban. A HIV pozitív és AIDS beteg bevándorlók egyébként komoly fejtörést okoznak, mivel legtöbbjük esetében a kiutasítás egyenlő a halálos ítélettel, mivel az anyaországokban (főleg Afrika) egyáltalán nem kapnának megfelelő gyógyszereket. Hasonló a helyzet Oroszországban, ahol aki drogos vagy AIDS-es, azt bűnözőnek tekintik, ezért ott sem jár a kezelés a börtönökben. Van jó néhány ilyen esetük, akik ügyében a hatóságoknál kérvényezik a kitoloncolás visszavonását.

Belövő szoba egyenlőre nincsen az országban, de már folytatnak tárgyalásokat ennek szükségességéről.

4. hét

10. Espoo – Olarinluoman Asumisyksikkö

Mivel a VVA RY gyakorlatilag egyfajta ernyőszervezetként is működik, főleg a tapasztalati szakértők bevonása tekintetében, ezért részese lehettem egy újabb találkozáson, ahol a különböző intézményekben lakók fogalmazhatnak meg ajánlásokat az ellátásokkal, szolgáltatásokkal, önszolgáltató, valamint érdekképviselői csoportokkal kapcsolatban. A találkozón 5 különböző intézmény lakói vettek részt.



Kikérlik és figyelembe veszik a véleményüket

A megbeszélésnek otthont adó intézményt az önkormányzat működteti, és a finn kormány tartós hajléktalanságot csökkentő projektjének a része („Név az Ajtón” projekt).

Az itt lakó ember elmondta, hogy nagyon jó az, hogy az itt



Önálló elhelyezés itt is, 1 személyes apartmanokban

dolgozók között vannak volt drogosok, alkoholisták, akik rehabilitációs program és szakirányú iskola után kerültek ide.

Amit nehezményeznek az itt lakók, hogy nincs szociális munkás ügyeletben, csak ápoló, és elég nehéz a szociális munkásokhoz bejutni, akik csak a központban találhatók meg. A szociális munkások feladata itt elsősorban a járandóságok intézése, tanácsadás és konzultáció ritkán fordul elő. Orvos havonta egyszer jön, ezzel sem voltak elégedettek.

Alkoholt, az eddig látott intézményekhez hasonlóan (kivéve a rehabilitációs projektek) fogyaszthatnak a lakók, egyéb drogot nem. Ezt diszkriminatívnak tartják, de mivel itt is illegálisak a különböző drogok, ezért elfogadják.

Kifejezetten pozitív dologként értékelték, hogy a gyógyszereiket a stáb kezeli, mert egyébként elég gyakran elfelejtenék beszédni. Az intézmény lakói között sok pszichiátriai beteg van, az ő rendszeres gyógyszereszedésük fontos.

Különböző témaköröket érintettek, például: „ki segít ha hajléktalan leszel?” Az „először lakhatást” programról egyikük azt mondta, hogy először a kezelés kell, aztán az önálló lakhatás. Véleményük szerint a nagy intézmények, mint pl. az Aurora Talo – melynek közel 300 apartmanja van – nem oldják meg a pszichiátriai beteg, vagy szenvedélybeteg hajléktalanok problémáit, mert nagyon nehéz pozitív irányba változtatni az életeden, ha 300 „gázos arc” vesz körül nap mint nap.

Egy másik szállón lakó elmondta, hogy ők azt találták ki, hogy az önszolgáltató csoport üléseket videóra veszik, és ezt megmutatják a szociális teamnek, akik a saját megbeszélésüket szintén rögzítik, amit a lakók megnézhetnek. Ezt mindkét érdekelt fél nagyon hasznosnak tartja.

Sajnos a megbeszélés nagy részén nem volt angol fordítás, így csak ezt a pár érdekességet tudtam lejegyezni.

11. Vartiosaari sziget

Ismét ellátogattam a szigetre, most a VVA vezetőjével, és szerencsére sikerült hosszabban beszélgetnem Jormával, aki 3 hete lakik ott.

Az egyik szigeten lakót éppen meglátogatta a kamasz fia, szemlátomást mindketten jól érezték magukat. Látogatót bárki fogadhat, előzetes egyeztetés után.

A képen látható házat lassan-lassan a szigeten lakó pár ember építi, nemsokára beköltözhető lesz.



Pár hét alatt felépült

Riport egy szigetlakóval:

Jorma 56 éves férfi, aki egészen jól beszél angolul, és kifejezetten örült, hogy beszélhet, és kicsit fejlesztheti berozsdásodott tudását. Elmondta, hogy nagyjából 3 hete érkezett ide, emlékeztem is rá, az első látogatásomkor a szigeten már itt volt. Nos, a 3 hét alatt már ránézésre szembetűnő változás látszott. Akkor egy szinte senkihez nem szóló, magába húzódó embert láttam, aki még azt sem árulta el, hogy beszél angolul. Most pedig ő ajánlotta fel, hogy elvisz kicsit hajózni, a beszélgetést is ő kezdeményezte. Szemmel láthatóan kilóg a szigeten lakók közül, elég jó

fizikális állapotban van, a hajléktalanság még viszonylag új dolog a számára.

Elmondta, hogy szakmája nincs, sokféle munkát végzett az építőipartól a fakitermelésen át a pincérkedésig. De jelenleg már egy ideje nem volt munkája, így a bérleményéből kikerült. Segítséget nem kért az önkormányzattól, úgy gondolta egyedül is megoldja a problémáit. Élete során már többször előfordult, hogy munkanélkülivé vált, de eddig nagy gondot nem okozott számára az elhelyezkedés.

Az itallal korán barátságot kötött, s ez végigkísérte az életét. Véleménye szerint mindkét válásában



Készül a házilag füstölt lazac

szerepet játszott. Bár ezt nem mondta ki, a munkáját is vélhetően az italozás miatt veszítette el. Szülei már nem élnek, egy testvére van. Elvileg örökölte közösen egy Helsinkiben lévő szigeten egy kis házat. Tervei szerint oda tud majd költözni, ha meg tud egyezni a testvérel. Nincsenek túl jóban, de a mostani szorult helyzetét elárulta neki, és várható, hogy segíteni fogja. A szigeten lakás nagyon tetszik neki, igazi tengeri medveként viselkedik. Elmondta, hogy gyermekkorától kezdve vezet mindenféle vízi járművet, ezt szereti nagyon, csak hát drága mulatság egy kis hajót is fenntartani.

Fiatal korában sportolt, és meglepő módon nem

jégkorongozott, hanem focizott, de egy térd sérülés véget vetett a karrierjének.

Két alkalommal volt nő, 1 felnőtt gyermeke van, nem tartja vele a kapcsolatot.

Elmondása szerint nagyon jó a légkör a szigeten, neki kifejezetten jót tesz, hogy nincsenek agyonszabályozva, nincs folyamatos felügyelet mellettük, így gyakorlatilag önállóan élhet, dönthet, persze a fő szabályok betartásával.

Nekem úgy tűnt, hogy Ő tényleg csak átmeneti megoldásnak tartja a jelenlegi helyzetét, és amint lehet kilép innen.

5. hét

12. Pelastus Armeija – Az Üdvhadsereg Átmeneti szállója

Az Üdvhadsereg által működtetett átmeneti szállóra látogattunk el a VEPA dolgozójával, és néhány ügyféllel.

Az intézményben nyílt nap volt, amit egy kis ünnepséggel koronáztak meg, ami Aki Kaurasmaki filmjeit idézően kezdődött: egyenruhás, középkorú és idős hölgyek által mondott beszéd, valamint

általuk vezetett közös zsoltár és gyermekdal énekléssel. Meglehetősen lenyűgöző volt.



Az Üdvhadsereg

Az intézményben csak férfiak laknak, 49 férőhelyük van. A szobák 2 ágyasak, nyilván az egyik kivételével.

A 49 lakóra hétköznap napközben 4-5, hétvégén 2, éjjel pedig 1 szakképzett dolgozó jut.

Szociális	munkás
végzettséggel	1 fő



Az átmeneti szálló egyik szobája

rendelkezik itt. A munkát önkéntesek is segítik.

Hetente egy alkalommal minden emeleten külön-külön tartanak lakógyűlést, amin a dolgozók is részt vesznek.

Az átmeneti szót komolyan veszik, bár az nincs korlátozva, hogy valaki meddig lakhat náluk, az a cél, hogy előbb-utóbb mindenkinek az állapotának megfelelő lakhatást, ellátási formát találjanak.

A takarítást mindig egy lakó végzi, aki ezért díjazásban részesül.

A lakók általában egyenesen az utcáról jönnek, nincs különösebb szűrés, ha van helyük, felveszik. Egy éjszaka 12-16 euróba kerül, ezt általában a városi Szociális iroda finanszírozza, hiszen ez eléri a havi 360-480 eurót, amit egy hajléktalan elég nehezen tudna kifizetni.

A szálló 3 emeletes, minden emeleten van társalgó, konyha, számítógép, amit korlátozás nélkül használhatnak, de jelenleg ez csak az egyik emeleten működik, a többin a lakók állandóan tönkreteszik.

Szauna – mint minden intézményben – itt is van, teljesen a fürdőhöz hasonló alapszolgáltatás.

Az intézmény szintén az „először lakhatást” elve alapján működik, minden egyéb lépés csak a lakhatás biztosítása után jön.

Az intézmény, ellentétben a VVA Ry intézményeivel, egyáltalán nem alacsony küszöbű. Italt és drogot nem vihetnek be a lakók, ha valaki nagyon ittasan érkezik, az csak másnap jöhet be.

A szobákban tilos a dohányzás, ha valaki ezt visszaesőként megszegi, és mondjuk 2-3 esetben már figyelmeztették, azt elküldik a szállóról.

13. Suoja Pirtti Ry (Védett Ház Egyesület) - Rukkila Rehabilitációs ház

Az egyesületet 1961-ben, 50 éve alapították, szenvedélybeteg emberek segítésére. Több rehabilitációs egységük is van, én a Rukkila rehabilitációs intézményt látogattam meg.

Az intézmény 21 férőhelyes, 2 ágyas szobákkal. Célcsoportja a tartósan hajléktalan fiatal drog és alkoholbeteg, valamint mentális problémákkal küzdő nők és férfiak. Megpróbálják ötvözni az „először lakhatást” elvét a drogrehabilitációval. Minden lakóval lakhatási megállapodást kötnek, valamint egyéni terápiás tervet dolgoznak ki, amely tartalmazza, hogy a lakó mit vállal a drogmentes élethez vezető út érdekében. A legfőbb céljuk az, hogy a szerződés lejártakor a lakók képesek legyenek az önálló, drogmentes életre. Ebben pszichoszociális tanácsadás, különböző csoportok, valamint a terápiás közösségi modell ad segítséget. Minden lakónak személyes segítője van, de alapvetően a közösség erejében hisznek.

Ottjártamkor nem volt telt ház, és a kollégák elmondása szerint a többi intézményükben sincs, ami viszont finanszírozási nehézségeket okozhat a jövőben. Egyes vélemények szerint ez részben az alacsonyküszöbű, de cserébe magas minőségű lakhatást nyújtó intézmények elterjedésének is köszönhető, hiszen miért menjen valaki rehabilitációs otthonba, ha napi szinten akár részegen, koszosan is saját apartmannal rendelkezhet. A kollégák szerint ez a potenciális ügyfelek egy jelentős részének csökkenti a leszokás iránti motivációját.

14. Kalkkers Yöllinen Kahvila – Éjszakai Kávézó

Ezen a héten éjszaka ügyeltem a Kalkkers éjszakai kávézóban.

Az éjszakai kávézó idén költözött új helyre, és vált külön a VEPA-tól. Az új hely egy másik szervezet által működtetett szálló alagsorában található. A helyiség igényesen berendezett, jó hangulatot áraszt.

Az intézmény este 22 és reggel 6 óra között van nyitva, de jelenleg anyagi és humán erőforrás problémák miatt csak 2 hetente működnek.

Van zárható értékmegőrző, aminek használatát erősen javasolják a betérőknek. Mosásra és fürdésre természetesen van lehetőség. Ágy nincs, de ha valaki lefekszik saját hálózsákjára a szőnyegen, nem szólnak.

Kávét és üdítőt kaphatnak a látogatók, a kávé 50 cent, de előfordul, hogy nem kérnek érte pénzt. Amikor kapnak valamilyen adomány ételt vagy italt, akkor azt természetesen megkapják az ügyfelek.

Egy éjszaka 2 ember ügyel, általában ők ketten viszik az ügyeleket. Az egyikük ápoló, a másik dolgozó szociális szakirányú végzettséggel rendelkezik. Elmondásuk szerint a VVA Ry-nél nem elvárás a szakirányú végzettség, de más intézményeknél általában szükséges.

Ott-tartózkodásom alatt 2 ügyfél érkezett, egy észt, valamint egy német úriember. Az észt ügyfél ittas volt, a német nem, kicsit beszélgettek, ettek, ittak, tisztálkodtak, aztán elvackoltak és lepihentek. Meglehetősen eseménytelen éjszaka volt.

A kollégák elmondása szerint pár hete 3 ügyfelük van esténként, a 2 fent nevezett úriember, illetve egy cseh állampolgár. Az ügyfelekről nagyon sokat nem tudtak, nem igazán beszélgetnek velük, csak akkor, ha az ügyfél kifejezetten kezdeményezi a beszélgetést.

Arra a kérdésemre, hogy vajon miért ilyen alacsony a forgalmuk, azt a választ kaptam, hogy ez a hely kicsit kiesik a forgalmasabb részekről, valamint már jó idő van, egyébként pedig a két heti nyitva tartás sem túl szerencsés dolog.

6. hét

15. Hietaniemenkatu Palvelokeskus

Meglátogattam egy, a város által működtetett Szociális központot.

Egy hatalmas 5 emeletes épületben működik, lakóházas övezetben.

Az épületben működik egy menedékhely, ezt ők Sürgősségi/krízis szállásnak hívják, egy nappali melegedő/ nappali centrum, valamint 3 szinten egy átmeneti szálló.

A központ kifejezetten a legrosszabb kilátásokkal, kondíciókkal rendelkező tartósan hajléktalan emberek ellátására alakult.

Éjjeli menedékhely

A menedékhely 60 férőhelyes, ebből 9 női hely, viszonylag kis szobákkal, 4-10 fős, nem emeletes ágygal ellátott szobák. Az ágyak gyakorlatilag teljesen műanyag borításúak, reggel a takarítás slaggal történik.



Az egyetlen fapados menhely

A szolgáltatás ingyenes, nagykorú, helyi lakosok vehetik igénybe. Délután 5-től reggelig tart nyitva, a hét minden napján.

Az intézmény alacsonyküszöbű, az ittasság nem kizáró ok, csak az agresszív viselkedés. A dolgozók elmondása szerint gyakori az intézményen belüli intravénás droghasználat, egyre több fiatal veszi igénybe a menedékhely szolgáltatásait.

Nappali melegedő

Az intézmény minden nap nyitva van, 7.30-19.00 -ig. A nappali intézmény szolgáltatásait név nélkül vehetik igénybe.

Szolgáltatások: reggeli-ingyenes, ebéd: 1 eurót kell fizetni érte, szauna, mosási lehetőség, ruha adományok, illetve különböző csoportok is működnek. Egészségügyi szolgáltatásokat is nyújtanak (orvos csak félállásban van, ápolók, nővérek teljes munkaidőben), tanácsadás, segítségnyújtás szociális ügyintézéshez. Utóbbiak az egészségügyi szolgáltatásokkal együtt csak hétköznap, a hivatali nyitvatartási időben vehető igénybe.



A nappali melegedőt jelentős részben az éjjeli menedékhely lakói veszik igénybe. A legforgalmasabb időszak az ebéridő, amikor kb. 100 ember jelenik meg naponta.

A dolgozók elmondása alapján egyre több a szenvedélybeteg, valamint a pszichiátriai beteg fiatal hajléktalan ügyfelük. Ezt alátámasztotta többek közt a folyosón elhelyezett, használt fecskendők gyűjtésére szolgáló láda is. Elmondták, hogy sokan az intézményen belül is intravénásan használnak különböző drogokat.



Tügyűjtő doboz a szállón

Átmeneti szálló:

Az eddig látott intézmények többségéhez hasonlóan itt is 1 ágyas elhelyezést biztosítanak,



Az egyik közösségi helyiség

50 szobában. Két hetente, illetve havonta fizetnek a lakóik, napi 12.6 eurót, ennek nagyjából a felét az önkormányzat fizeti. Az itt lakás ideje nincs maximálva.

A 3. és 4. emeleten lévő szobákba ittasan is bejöhettek, az 5. emeleten absztinens



Egy átmenetileg legalább 5-6 évet itt töltő hölgy és szobája

részleg található.

Elsősorban a saját menhelyükről vesznek fel embereket.

Az intézmény erősen rehabilitáció orientációjú, igyekeznek mindenkivel egyéni terápiás tervet készíteni.

A 3 egységben összesen közel 30 ember dolgozik. Mindenki szakképzett, szociális munkás, szakápoló, vagy egyéb közép- illetve felsőfokú szociális végzettségű.

A környéken lakókkal elég sok konfliktusuk van, mivel a lakókat zavarja az erősen ittas hajléktalanok látványa, akik közül sokan a padokon szundikálnak, szemetelnek. Részben e miatt hetente szerveznek szemétszedést, amikor az ügyfelekkel kimennek megtisztítani a környezetet.

16. A-Klinik Alapítvány

Az utolsó meglátogatott intézmény egy újabb tücsere program volt, melyet az A-Klinik Alapítvány működtet.

Az alapítványt 1997-ben alapították. Az alapítás utáni években megkereső tevékenységet végeztek, nem volt fix tucsere helyük. Az első központot 2000-ben hozták létre, azóta 4 helyen elérhetőek a városban és vonzáskörzetében. A 4 intézmény közül csak a belvárosi van nyitva heti 5 nap, a többi helyen általában hetente 1 alkalommal tartanak nyitva.

Én az egyik külső kerületben, Malmiban található intézményben jártam.



Team, csak 1 szociális munkás van jelen egyéni megállapodás alapján.

Ott jártamkor éppen team megbeszélés volt, ahol egy főállású dolgozó, és 4 peer volt jelen. Az alapítványra egyébként is jellemző, hogy sorstárs segítők is bevonnak a munkába, 2001 óta képeznek ki volt, illetve aktív droghasználókat a segítő munkára. Az elmúlt 10 évben nagyjából 300 ember vett részt a tréningeken, és jelenleg 15-en dolgoznak rendszeresen náluk. A peerek 3 eurós órabérért dolgoznak, ami nyilván jelképes összeg, de nekik sokat számít, hiszen a legtöbben alacsony jövedelemmel rendelkeznek, vagy semmilyennel.

A működési költségeiket 2004 óta az önkormányzat fizeti,

2 havonta tartanak nagy teamet, ahol minden peer és minden szakdolgozó is részt vesz.

Hepatitis és HIV -tesztet is végeznek, valamint védőoltásokat is kérhetnek a látogatók. A tesztek és a tucsere teljesen anonim módon vehető igénybe, csak egy becenevet kérnek. Személyes adatokat csak attól kérnek, aki védőoltást is szeretne.

Eddig 2 HIV pozitív tesztjük volt, viszont hepatitis fertőzést nagyjából a felhasználók 80%-nál tapasztaltak.

A szolgáltatásokat igénybe vevők 1/3-a nő. Az átlagéletkor 25 év.

A leggyakrabban használt drogok az amfetamin, és a buphonephrine. Természetesen népszerűek az ún. designer drogok is, de az ott lévő peerekkel beszélgetve úgy tűnt, hogy az intravénás drogfogyasztók nem preferálják annyira, mint nálunk.

Egyszerre akár 500 fecskendőt is kiadnak, a vissza-hozataltól függően. Veszélyes hulladék tárolására alkalmas dobozt is adnak, első alkalommal 1 eurót kell fizetni érte, utána ingyenes. A kiadott csomagban óvszer, tű, fecskendő, fertőtlenítő kendő, szűrő, az anyag összekeverésére alkalmas kis műanyag dobozka található. Ha valaki fém melegítő edénykét szeretne (heroin használathoz) azért 15 centet fizetnie kell.

A visszahozott és kiadott fecskendők aránya 90%, ami kicsit rosszabb mint nálunk, ahol helyenként 100% felett van a vissza-hozatali arány. Egy év alatt a 4 helyszínen 1 millió darabot cserélnek. Az intravénás droghasználók számát 9000 főre becsülik, ennek a felét érik el nagyjából a peerekkel. Személyes kapcsolatuk körülbelül 300 ügyféllel van, ők azok, akik rendszeresen bejárnak az intézménybe.

A személyes benyomásom nagyon pozitív volt, mind az ott dolgozó kolléga, mind a peerek nagyon érdeklődőek voltak a magyar viszonyok tekintetében.

III. Összegzés

A kiutazás előtt, amikor felkészültem a finn hajléktalan ellátásból, valamint a drogellátásból, azt gondoltam, hogy ott aztán minden tejjel-mézzel folyó Kánaán lesz. Ez gyakorlatilag az ott töltött 6 hét alatt be is igazolódott.

Azt persze nem állítanám, hogy az egész rendszer, úgy ahogy van, jobb mint a mienk, de annyi bizonyos, hogy van/volna mit tanulni tőlük. Lássuk, mire is gondolok.

Az első pont, hogy sokkal kevesebb adminisztrációval jár a munka. Természetesen mindent rögzíteni kell, de nem bonyolítják túl a dolgokat. Például, a fogadó szervezetnek még bélyegzője sincs annak ellenére, hogy majd 400 millió forintnak megfelelő az éves költségvetése. Ez nem csak a pénzügyi részre vonatkozik, hanem ugyanígy kevesebb adatot kérnek például a nappali

melegedőben, valamint az éjjeli menedékhelyen is. Természetesen ezek nem a legfontosabb tapasztalatok, viszont a mindennapi munkát segítik.

A szakmai munka tekintetében elég vegyes képet alkothattam. Egyrészt az 1 ügyfélre eső szakdolgozók száma meglehetősen magas. Két példa: az önkormányzati szálló, menhely, melegedő integrált egységben 30 szakképzett ember dolgozik, az ügyfelek száma 100-150 közé tehető. Az Üdvhadsereg átmeneti szállóján 49 lakóra hétköznapi 4-5, hétvégén 2 szakember jut. Természetesen biztonsági őr, és portás is dolgozik a legtöbb helyen. Lássunk egy magyar példát: átmeneti szálló és nappali melegedő, a szálló közel 70 fős, a melegedőbe naponta 30 fő jár. A szakdolgozók száma 10 fő, plusz az intézményvezető. A napi kb. 100 ügyfélre 2 dolgozó jut, de előfordul, hogy a 70 fős átmeneti szállón 1 ember van csak jelen. Portás, biztonsági őr nincs.

A szakdolgozók magas száma ellenére a finn intézmények egy részében a magyar fogalmak szerinti egyéni esetkezelés nem igazán létezik. Ez főleg a VVA-ra jellemző, ők azt gondolják, elég a lakhatást biztosítani, nem kell zaklatni az ügyfeleket, ha kell nekik segítség, akkor majd kérnek. Mindehhez nagyon magas színvonalú lakhatást biztosítanak a tartósan utcán élő hajléktalanoknak. Ahol létezik esetvitel, ott meglehetősen hasonlóan dolgoznak, mint nálunk, tervet készítenek, ezt meghatározott időnként felülvizsgálják. Amiben mégis máshogy végzik a munkát, az az multidiszciplináris teamben végzett munka. Alapvető része a munkájuknak, hogy egy-egy problémásabb ügyfél esetén akár 4-5 intézmény munkatársai is leülnek egymással és az ügyféllel átbeszélni a problémákat, és megkeresni a megoldási lehetőségeket.

Az ügyfelekhez való hozzáállás a másik, amit itthon érdemes lenne meghonosítani. Partnerként kezelik a hajléktalanokat, elfogadják azt, hogy jelenleg ilyen állapotban és élethelyzetben vannak. Nem akarják mindenáron berángatni a „polgári világba” őket. Rájuk bízják, mikor érzik úgy, hogy szeretnének változtatni. A felnőttként, partnerként kezelés már csak abból a szempontból is jó, hogy így az egyén felelőssége az, hogy a jól felépített szociális hálóból mit használ, milyen segítséget vesz igénybe. Az persze más lapra tartozik, hogy az állam és az önkormányzatok kötelességüknek érzik, hogy magas szintű szolgáltatásokat nyújtsanak a rászoruló állampolgáraiknak. Nálunk is régóta léteznek ugyan közösségi ellátási formák, de azt a fajta autonómiát, beleszólási lehetőséget, amit egy finn pszichiátriai beteg hajléktalan élvez, még nem nagyon tapasztaltam itthon. Nagyon hiányoznak nálunk az önálló életteret biztosító szállások. Helsinkiben gyakorlatilag egyetlen 2 ágynál több ágygal működő intézmény létezik! Az átmeneti szállókon, és az „először lakhatást” elv alapján működő szállásokon egyaránt az a cél, hogy lehetőleg 1 ágyas önálló életvitelre alkalmas elhelyezést nyújtsanak.

Az utcai munka tekintetében szintén vegyes a kép, szerintem itt mi jobban állunk: mind a hajléktalanokkal végzett, mind a drogosokkal folytatott megkereső munka kiépültebb, megtervezettebb hazánkban, legalábbis ahhoz képest, amit a finnből megtapasztaltam. Úgy tűnik, nem tartják kardinális kérdésnek az outreach tevékenységeket. Érdekes, hogy évekkal megelőztük a finnek az első tücsere program elindulásával, és a magyar addiktológiai ellátás is szélesebb lefedettséget mutat, mint a finn. Természetesen amik működnek náluk, azok szakmai színvonala magas, átgondolt és jól szervezett.

Összességében elmondható, hogy a finn rendszerből egyes elemeket, leginkább a mindenek előtti és feletti humánus bánásmódot lehet, és kell a magyar szociális munka gyakorlatába átültetni.

Köszönettel tartozom kollégáimnak, a Leonardo da Vinci programnak, BMSZKI-nak, külön köszönet Fehér Borókának, és végül, de nem utolsósorban a VVA Ry minden dolgozójának a kedves fogadtatásért és a szervezésért, valamint a türelmükért.

Források:

- Európai kihívás LdV-HU-08-PLM-2008 Finnország 2009. 09.11-11.13. Beszámoló- Tar Ágnes
- FINLAND NATIONAL REPORT 2005 FOR THE EUROPEAN OBSERVATORY ON HOMELESSNESS: STATISTICAL UPDATE By Sirkka-Liisa Kärkkäinen
- FINNISH GOVERNMENT'S PROGRAMME TO REDUCE LONG-TERM HOMELESSNESS 2008-2011
- Employment bulletin of the Finnish Ministry of Employment and the Economy, October 2010
- 2009 NATIONAL REPORT TO THE EMCDDA by the Finnish National Focal Point, THL
- 2010-es ÉVES JELENTÉS az EMCDDA számára készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont
- Social Emergencies and Crisis Intervention in European large cities Questionnaire for FEANTSA's member organisations 2005
- Esély, 1998/ 3/107-111
- <http://www.vvary.fi>
- <http://www.emcdda.europa.eu/publications/country-overviews/fi>
- <http://www.feantsa.org/code/en/country.asp?ID=5&Page=22>
- <http://www.ara.fi>
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Finnország>
- <http://www.finland.hu>